

ילדים עם מוגבלות במלחמת 'חרבות ברזל'

תמצית

מסמך רקע זה נכתב לקראת הדיון המשותף של ועדת החינוך, התרבות והספורט עם ועדת הבריאות בנושא: מענים לילדים עם מוגבלויות בתקופת מלחמת 'חרבות ברזל'. במסמך מוצגים נתונים מרכזיים על אוכלוסיית הילדים עם מוגבלות בישראל ונדונות בקצרה סוגיות הנוגעות לצרכים ולמענים עבור אוכלוסיות שונות של ילדים עם מוגבלות בתקופת המלחמה. זאת, לרבות ילדים עם מוגבלות המתגוררים בקהילה ובמסגרות חוץ ביתיות, פינוי ילדים עם מוגבלויות מאזורי לחימה וסוגיות מרכזיות בפעילות מערכת החינוך המיוחד ומעונות יום שיקומיים לפעוטות.

להלן המידע העיקרי המובא במסמך:

- בישראל אין מאגר נתונים מלא על ילדים ונוער עם מוגבלות. בספטמבר 2023 כ-126,400 ילדים ונוער היו זכאים לקצבת ילד נכה של המוסד לביטוח לאומי; במרשם אנשים עם מוגבלות של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ב-2022 היו רשומים כ-131,800 ילדים ונוער עד גיל 18 עם מוגבלויות; במחקר של מכון מאיירס-ג'וניט-ברוקדייל (2021) עלה כי השיעור המוערך של ילדים עם מוגבלות בארץ הוא 9.5% (שמספרם נאמד בכ-283,000 ילדים), כאשר לא כוללים לקות למידה או הפרעת קשב וריכוז כמוגבלות.

ילדים עם מוגבלות בתקופת המלחמה

- בתקופת המלחמה ילדים רבים, בהם ילדים עם מוגבלות, נאלצים לעזוב את מקום מגוריהם, ובמקביל חלק מהשירותים החיוניים להם לוקים בחסר עקב סגירתם או עבודתם החלקית ומחסור בכוח אדם (שלעתים היה קיים גם לפני והחמיר). כמו כן, הם עשויים להתמודד עם אתגרי המיגון בבית או במסגרת והיעדר הסעות בטיחותיות. בנוסף, בין הנפגעים הישירים במלחמה יש גם ילדים עם מוגבלות. איסוף נתונים על ילדים ובני נוער עם מוגבלות חיוני להבטחת רצף טיפולי וחינוכי בתקופה זאת.
- אין כיום מידע מלא על היקף אוכלוסיית הילדים והנוער בקרב המפונים והמתפנים, וכמה מתוכם ילדים ונוער עם מוגבלות. על פי נתוני הלמ"ס, ביישובי הדרום והצפון, שבהם נערך פינוי אוכלוסייה על פי החלטות הממשלה, למדו בתשפ"ב (2021/22) כ-3,880 תלמידי חינוך מיוחד; כ-3,950 תלמידים נוספים למדו במסגרת החינוך המיוחד בעיר אשקלון (לגביה נקבעו הסדרי פינוי אחרים). נתונים אלה לא כוללים תלמידים שלומדים ביישובים מהם חלק מהתושבים התפנו עצמאית. על פי נתוני משרד הרווחה, ביישובים

שפנו לפי החלטת ממשלה בדרום הארץ ובצפונה מוכרים ומקבלים שירותי רווחה כ-700 ילדים נוער עם מוגבלות (290 ו-395, בהתאמה).

- הנושא של ילדים ונוער עם מוגבלות במהלך מלחמת "חרבות ברזל" נדון במסגרת שולחן מקצועי ייעודי ובין מגזרי שהוקם לצורך כך, ובו שותפים נציגי נציבות שוויון זכויות אנשים עם מוגבלויות במשרד המשפטים משרד החינוך, משרד הרווחה ומשרד הבריאות, וארגונים אזרחיים ונציגי הורים. השולחן עוסק בילדים ונוער עם מוגבלות במערכת החינוך, וכן בממשקים בין גופים ממשלתיים ואזרחיים המעורבים בתחום.

מסגרות חינוך וטיפול לילדים ונוער עם מוגבלות

- מסגרות החינוך המיוחד כפופות להנחיות פיקוד העורף בדומה לכלל מערכת החינוך אך מתמודדות עם אתגרים ייחודיים בהשוואה למוסדות רגילים. משרד החינוך מעניק למנהלי המוסדות ולראשי הרשויות אוטונומיה וגמישות באופן שבו נפתחים המוסדות ללמידה פיזית ובשל כך במוסדות רבים הפעילות היא חלקית.
- לפי נתוני משרד החינוך, נכון ל-15 בנובמבר היו פתוחים ללמידה פיזית כ-90% מכלל גני החינוך המיוחד, 93% מבתי הספר לחינוך מיוחד וכ-70% מכיתות החינוך המיוחד בבתי ספר רגילים. הנתונים מלמדים על עלייה ניכרת במספר המסגרות הפתוחות מאז חודש אוקטובר.
- עבור מסגרות שאינן פועלות פרסם המשרד ב-18 באוקטובר מודלים ללמידה פיזית בחירום עבור תלמידים עם זכאות לשירותי חינוך מיוחדים שמאפשרים למידה במרכז חינוכי וטיפול יישובי זמני והגעת צוות חינוך, טיפול וסיוע לבית התלמיד. לא נמסר מידע על אופן היישום בפועל של מודלים אלה.
- מבקר המדינה במכתב שנשלח לראש הממשלה ב-13 בנובמבר עמד על פערים בחזרה למוסדות החינוך בקרב תלמידי החינוך המיוחד, זאת בהמשך לביקורו באופקים ובנתיבות.
- בשלב זה אין מידע מלא על תלמידים זכאים לשירותי חינוך מיוחדים שפנו או התפנו מבתיהם. בדיון בוועדת החינוך ב-6 בנובמבר שעסק בשירותי החינוך לתלמידים מפונים הציג משרד החינוך מידע על מסגרות במרכזי קליטה למפונים ולפיו באותו המועד הוקמו בסה"כ 85 מסגרות חינוך מיוחד במרכזי הקליטה מתוך כ-1,450 מסגרות למפונים שהוקמו. במקביל המשרד מאפשר לשבץ תלמידי חינוך מיוחד מפונים במסגרות חינוך מיוחד קיימות, אבל לא פורסמו נתונים בהקשר זה. גם מבדיקת מבקר המדינה עלה כי המענה לילדי החינוך המיוחד ביישובים הקולטים מפונים חלקי.
- על פי משרד הרווחה, 173 מתוך 177 מעונות יום שיקומיים לפעוטות עם מוגבלות עד גיל שלוש חזרו לפעילות. ארבעה מעונות נוספים (המיועדים ל-123 פעוטות) נסגרו בזמן המלחמה. למרות פתיחה כמעט מלאה של המעונות, לא מתקיימת בהם פעילות מלאה לכלל הילדים: מעונות שנמצאים ברשויות שעל פי ההנחיות פיקוד העורף זקוקים למרחב מוגן, פועלים ברוטציה בין הפעוטות בימות השבוע לפי כמות הפעוטות שמכיל המרחב המוגן.

1. רקע

על פי ההגדרה בחוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, התשנ"ח-1998, אדם עם מוגבלות הוא "אדם עם לקות פיזית, נפשית או שכלית, לרבות קוגניטיבית, קבועה או זמנית, אשר בשלה מוגבל תפקודו באופן מהותי בתחום אחד או יותר מתחומי החיים העיקריים"¹.

בישראל אין כיום מאגר נתונים מלא על ילדים ונוער עם מוגבלות. לא כל הילדים עם מוגבלות מאותרים ומוכרים על ידי המדינה, ותופעה של תת-איתור בולטת בעיקר בקרב ערבים וחרדים.² כך, על פי הנתונים של המוסד לביטוח לאומי, נכון לספטמבר 2023 כ-126,400 ילדים ונוער היו זכאים לקצבת ילד נכה של המוסד.³ במרשם אנשים עם מוגבלות⁴ של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס) היו בשנת 2022 כ-131,800 ילדים בגילאי לידה עד 18⁵ עם מוגבלויות שונות, אולם נראה כי בשלב זה המרשם אינו כולל את כלל הילדים עם מוגבלות.⁶

מנתוני מחקר ארצי על ילדים ונוער עם מוגבלות, שערך ופרסם בסוף 2021 מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל, עולה כי השיעור המוערך של ילדים עם מוגבלות בארץ הוא 9.5% (שמספרם נאמד בכ-283,000 ילדים), כאשר לא כוללים לקות למידה או הפרעת קשב וריכוז כמוגבלות, ו-10.9% (שמספרם נאמד בכ-326,000 ילדים) כאשר כוללים לקות למידה או הפרעת קשב וריכוז ברמה חמורה בלבד.⁷

על פי המחקר, המוגבלות השכיחה ביותר היא לקות למידה או הפרעת קשב וריכוז. מוגבלויות נוספות שנמצאו בשכיחות גבוהה יחסית (בין 1% ל-2% מכלל אוכלוסיית הילדים בישראל) הן: מוגבלות נפשית או רגשית, קושי בדיבור או בשפה, עיכוב התפתחותי, הפרעת התנהגות ואוטיזם. מוגבלויות שנמצאו בשכיחות נמוכה יחסית (פחות מ-1% מכלל הילדים) הן: מחלה כרונית, מוגבלות מוטורית, מוגבלות שכלית התפתחותית, מוגבלות ראייה ומוגבלות שמיעה.

להלן נתוני מחקר זה על שיעור הילדים עם מוגבלות לפי מחוז:

¹ [חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, תשנ"ח-1998](#); הגדרות.

² ליטל ברלב, רינת נמר פורסטנברג, נורית גדג'י: [ילדים עם מוגבלות בישראל: מחקר ארצי](#), מכון מאירס-ג'וינט ברוקדייל, דצמבר 2021.

³ המוסד לביטוח לאומי, ירחון סטטיסטי: [פרק 8.09.1 – מקבלי קצבת ילד נכה, לפי רמת זכאות, גיל ומקבלי תוספת קצבה](#).

⁴ מסד נתונים לאומי ייחודי שהוקם בלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לפני כחמש שנים.

⁵ בני לידה-17 (17 ו-364 יום).

⁶ מקור הנתונים: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, [לקט נתונים לרגל יום הילד הבין-לאומי 2023](#), 16 בנובמבר 2023. לפי פרסום זה, המידע הנכלל במרשם מתקבל ממשרד הרווחה והביטחון החברתי ומן המוסד לביטוח לאומי, אולם לא מצוין אם הוא כולל מידע רלוונטי נוסף ממשרדי הבריאות והחינוך.

⁷ ליטל ברלב, רינת נמר פורסטנברג, נורית גדג'י: [ילדים עם מוגבלות בישראל: מחקר ארצי](#), מכון מאירס-ג'וינט ברוקדייל, דצמבר 2021.

לוח 1: שיעור ילדים עם מוגבלות (באחוזים) ואומדן מספרם באוכלוסייה על סמך נתוני הסקר (באלפים), בשתי קטגוריות לחישוב המוגבלות, לפי מחוז, 2021 ⁸				
ילדים עם מוגבלות - כולל לקות למידה או הפרעת קשב וריכוז חמורה		ילדים עם מוגבלות - לא כולל לקות למידה או הפרעת קשב וריכוז		מחוז
אומדן מספר הילדים בכלל אוכלוסיית המחוז	שיעור ממדגם הסקר	אומדן מספר הילדים בכלל אוכלוסיית המחוז	שיעור מכלל הילדים במחוז	
80,000	11.9%	67,000	10%	מרכז
46,000	10%	42,000	9.2%	דרום
48,000	10.5%	41,000	8.9%	צפון
38,000	10%	33,000	8.8%	תל-אביב
35,000	7.8%	31,000	7.0%	ירושלים
35,000	12%	31,000	10.7%	חיפה
18,000	8.6%	15,000	7.3%	יהודה ושומרון

מנתונים אלה ניתן ללמוד על היקף אוכלוסיית הילדים והנוער עם מוגבלות במחוזות הדרום והצפון, שהושפעו באופן מוגבר מן המלחמה וחלקם פונו או התפנו מביתם הן במסגרת הפינוי הרשמי מכוח החלטות ממשלה והן באופן עצמאי. עם זאת, אין כיום מידע מבוסס על מספרם של המפונים והמתפנים מתוך אוכלוסייה זו, כפי שנפרט להלן.

2. ילדים ונוער עם מוגבלות בתקופת המלחמה

על פי המחקר האמור, "לילדים עם מוגבלות ובני משפחותיהם ישנם צרכים רבים, ולכן הם זכאים לשירותים מגוונים. לשם תכנון, טיוב ופיתוח שירותים מותאמים דרוש מידע על שיעור הילדים עם מוגבלות בישראל, על מאפייניהם ועל צורכיהם"⁹. קביעה זו מקבלת משמעות נוספת בתקופת המלחמה, כאשר ילדים רבים נאלצים לעזוב את מקום מגוריהם, שבו היו מקבלים שירותים בשגרה, ובמקביל חלק מהשירותים החיוניים לילדים עם מוגבלות, הן בקהילה והן במוסדות חוץ-ביתיות, לוקים בחסר עקב סגירתם או עבודתם החלקית, מחסור בכוח אדם (שלעתים היה קיים גם בשגרה והחמיר בחירום) וסיבות נוספות. בנוסף, חשוב לזכור כי בין הנפגעים הישירים במלחמה יש גם ילדים עם מוגבלות.

כמו כן, כלל הילדים, וילדים עם מוגבלות בפרט, עשויים להתמודד עם אתגרים אותם מביא מצב חירום, כגון פערי מיגון בבית או במסגרת חינוכית או חוץ-ביתית והיעדר הסעות למוסדות אלה.

ממחלקת שירות לאזרח של נציבות שיוון זכויות לאנשים עם מוגבלות במשרד המשפטים נמסר כי מתחילת המלחמה¹⁰ התקבלו במוקד לפניות הציבור של הנציבות כ-140 פניות של אנשים עם מוגבלות, חלקן היום קשורות לנושא המלחמה (כ-100 פניות), שהבולטים בהם:

- היעדר מרחבים מוגנים במקום המגורים;

⁸ ליטל ברלב, רינת נמר פורסטנברג, נורית גדג'י: [ילדים עם מוגבלות בישראל: מחקר ארצי](#), מכון מאירס ג'וינט ברוקדייל, דצמבר 2021. שם.⁹

¹⁰ מדובר על התקופה שהתחילה בשבוע השני של המלחמה. בשבוע הראשון כמות הפניות שהתקבלה במוקד הייתה נמוכה באופן משמעותי.

- שילוב ילדים עם מוגבלות במוסדות החינוך והתאמה של מוסדות חינוך חלופיים בהתאם לצרכים של ילדים עם מוגבלות שפוננו או התפנו מאזורי פינוי;
 - תעסוקת ההורים לילדים עם מוגבלות בתקופת המלחמה, כאשר לעתים אין מסגרת חינוכית רציפה לילדים.¹¹
- לאור האמור, בדיון על ילדים ונוער עם מוגבלות בתקופת המלחמה, ניתן להתייחס לכמה קבוצות עיקריות:
- ילדים ונוער עם מוגבלות המתגוררים בקהילה;
 - ילדים ונוער עם מוגבלות השהים במוסדות השמה חוץ-ביתית (פנימיות);
 - לגבי כל אחת מהקבוצות אלה יש חשיבות בבחינת הצרכים של ילדים ונוער עם מוגבלות שפוננו, של אלו שהתפנו עצמאית, שלא מכוח החלטות הממשלה, ושל אלו שנשארו במקום מגוריהם.

בנוסף, יש להתייחס באופן ייעודי לפעילות של מערכת החינוך המיוחד לילדים מגיל שלוש ולפעילות של מעונות יום שיקומיים לתינוקות ופעוטות עם מוגבלות עד גיל שלוש, וכן לפעילות של המכונים להתפתחות הילד האמונים על אבחון וטיפול בילדים עם מוגבלות בגיל הרך, לצד שאר השירותים והטיפולים שניתנים לכלל הילדים עם מוגבלות במערכות הבריאות והרווחה.

המידע והנתונים אודות פעילות שירותים אלה חשובים על מנת לבחון ולהבטיח רצף טיפולי וחינוכי גם במצב חירום.

2.1 שולחן עגול בין מגזרי ילדים ונוער עם מוגבלות בתקופת המלחמה "חרבות ברזל"

כשבוע לאחר פרוץ מלחמת "חרבות ברזל" התכנס שולחן עגול בין מגזרי בנושא "ילדים ונוער בשעת חירום – מלחמת "חרבות ברזל";¹² בהובלת של היחידה לשותפויות בין מגזריות במשרד ראש הממשלה, המתאמת הממשלתית לזכויות ילדים ונוער במשרד המשפטים והמועצה לשלום הילד. מטרתו של השולחן לאפשר תיאום בין הגופים השונים – ממשלתיים ולא ממשלתיים, איתור צרכים מרכזיים וסימון פערים וחסמים, כך שכל גוף יוכל לגזור פעולות אופרטיביות בשטח.

הנושא של ילדים ונוער עם מוגבלות במהלך מלחמת "חרבות ברזל" נדון במסגרת שולחן מקצועי ייעודי ובין מגזרי שהוקם לצורך כך, ובו שותפים נציגי משרד החינוך, משרד הרווחה ומשרד הבריאות, נציבות שוויון זכויות אנשים עם מוגבלויות במשרד המשפטים וארגונים אזרחיים בהם עמותות שפועלות בתחום ונציגי הורים (להלן גם: שולחן בין מגזרי). השולחן עוסק בילדים ונוער עם מוגבלות במערכת החינוך, וכן בממשקים בין משרדי החינוך, הרווחה והבריאות

¹¹ גב' יוקי בר אל, מנהלת מחלקת שירות לאזרח, נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, משרד המשפטים, שיחת טלפון, 14 בנובמבר 2023; דוא"ל, 19 בנובמבר 2023.

¹² [מפגש ראשון- שולחן עגול בין מגזרי בנושא "ילדים ונוער בשעת חירום" - מלחמת 'חרבות ברזל'](#), סיכום, 12 באוקטובר 2023.

בהקשר של מערכת החינוך. עד היום התקיימו שלושה דיונים בפורום זה.¹³ בנוסף, הוקמו ופועלים שלושה צוותים ייעודיים: צוות שעוסק בהיבט הטיפולי של ילדים ונוער עם מוגבלות, צוות יוזמות ושותפות בין גופי המדינה וארגוני החברה האזרחית, וצוות שעוסק במעני הפוגה למשפחות שיש בהן ילדים ונוער עם מוגבלות.¹⁴

אחד הנושאים המרכזיים שעלו במפגשים של השולחן הבין מגזרי הנו איתור ומיפוי תלמידים עם מוגבלות, במיוחד בקרב אלה שלא נמצאים בבתי המלון. כמו כן, בדיונים עלה הצורך בתכלול מענים שזמינים וניתנים בשטח על ידי גורמים שונים. נושאים רבים נוספים שהועלו בדיונים נגעו למענים ולשירותים בתחום החינוך והטיפול לילדים עם מוגבלות וכן מענים שיסייעו בייעוץ ובהכוונה להורים ולמשפחות.

3. ילדים ונוער עם מוגבלות שפונו או התפנו במלחמה

מאז פרוץ מלחמת "חרבות ברזל" התקבלו כמה החלטות ממשלה העוסקות בנושא פינוי התושבים מהאזורים הקרובים לגבול עם רצועת עזה ולגבול לבנון.¹⁵

החלטת ממשלה מרכזית בנושא פינוי אוכלוסייה היא החלטה 4877 משנת 2012 המכונה החלטת "מלון אורחים",¹⁶ ובה בין השאר סעיפים העוסקים בפינוי אנשים עם מוגבלות וצרכים מיוחדים המתגוררים בקהילה ואנשים עם מוגבלות המתגוררים במוסדות.

ההחלטה מחלקת את האחריות לפינוי אנשים עם מוגבלות המתגוררים בקהילה בין שלושה גופים עיקריים: משרד הרווחה, משרד הבריאות והרשות העליונה לפס"ח (פינוי, סעד, חללים) במשרד הפנים.¹⁷ ההחלטה מתייחסת באופן כללי לאנשים עם מוגבלות, ללא התייחסות ייעודית לילדים ונוער. על החלטה זו מתבססות החלטות הממשלה בדבר פינוי אוכלוסייה בתקופת המלחמה הנוכחית, עם שורה של שינויים ועדכונים.¹⁸

¹³ סיכום עיקרי מפגש ראשון (22/10/23) ומפגש שני (2.11.2023) של שולחן בין מגזרי: ילדים ונוער עם מוגבלות במערכת החינוך במהלך מלחמת "חרבות ברזל". המפגש השלישי התקיים ב-15.11.2023, טרם פורסם סיכום הדיון.

¹⁴ מנחם גולדין, עו"ד, מנהל תחום חינוך, נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, משרד המשפטים, דוא"ל, 16 בנובמבר 2023. ¹⁵ להרחבה בנושא זה ראו: ד"ר מיכל לרר: [תכניות לפינוי אוכלוסייה – חלק ב': מפרוץ מלחמת חרבות ברזל](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 12 באוקטובר 2023.

¹⁶ החלטת הממשלה 4877, "מלון אורחים" – פינוי וקליטת אוכלוסייה במצבי חירום מחייבים, 6 ביולי 2012.

¹⁷ רשות פס"ח היא רשות ייעודית הפועלת במסגרת משק לשעת חירום (מ"ח) או בהפעלה בעת "אסון המוני" ומנוהלת על ידי מינהל החירום במשרד הפנים. ייעודה בשגרה הוא היערכות, ובשעת חירום – קליטת מפונים וטיפול בחללים שהם אזרחים. ראו אתר משרד הפנים, [רשות פס"ח](#), כניסה: 30 באוקטובר 2023. בתוך: גדעון זעירא: פינוי אנשים עם גבלות וצרכים מיוחדים מבתיים וממוסדות השמה חוץ-ביתיות בעת המלחמה, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 30 באוקטובר 2023.

¹⁸ לדוגמא: בהחלטת הממשלה 950 בנושא "[תכנית פעולה לאומית לביצוע פינוי אוכלוסייה המצויה בסמוך לגבול רצועת עזה וקליטתה - 'חרבות ברזל'](#)", מ-12 באוקטובר 2023, נקבע כי משרד הרווחה והביטחון החברתי יחיל את סעיף 31 להחלטת "מלון אורחים" (שנגע לפינוי של אנשים עם מוגבלות וצרכים מיוחדים החיים בקהילה) על כלל האוכלוסייה המוכרת או זקוקה למחלקות לשירותים חברתיים; וכן יחיל את סעיף 32 להחלטת מלון אורחים על כל השוהים במוסדות משרד הרווחה והביטחון החברתי ולא רק על אנשים עם מוגבלות או צרכים מיוחדים (בנוסף החלטה "מלון אורחים" שבידינו מדובר על סעיפים 41 ו-42). ההחלטה 950 קובעת גם כי על משרד החינוך לגבש בתיאום עם משרד האוצר תכנית למתן מענה חינוכי לתלמידים המפונים השוהים במרכזי הקליטה, בהתאם לצרכים המשתנים ולמצב

לפי החלטת "מלון אורחים", משרד הרווחה באמצעות המחלקות לשירותים חברתיים ברשויות המקומיות אמון על מיפוי האוכלוסייה עם מוגבלות המתגוררת בקהילה, על הגדרתה של אוכלוסייה זו ועל תכנון תוכניות לקליטת האוכלוסייה. משרד הרווחה ומשרד הבריאות אחראים על פינוי אנשים עם מוגבלות השוהים במוסדות של משרדים אלה אשר ייקלטו במוסדות אחרים שלהם, לפי תוכניות שיכינו המשרדים. משרד הבריאות אמון גם על הכנת תוכנית לפינוי חולים המרותקים לביתם.

רשות פס"ח בתיאום עם משרד הרווחה, משרד האוצר וכל רשות מקומית, אמונה על הקצאת מתקנים המתאימים לקליטת אנשים עם מוגבלות, ומתקנים אלו יופעלו על ידי הרשויות המקומיות בפיקוח משרד הרווחה.¹⁹

כמו כן, בשנת 2021 הותקנו [תקנות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות \(נגישות לשירותי שעת חירום במסגרות לאנשים עם מוגבלות\)](#), תשפ"א-2021. תקנות אלה עוסקות, בין היתר, בהכנת נהלים לפינוי מוסד חינוך שלומד בו תלמיד עם מוגבלות, ליצירת קשר וסיוע לתלמיד עם מוגבלות ולהספקת מכשירי שיקום והשלמת ציוד ללמידה מרחוק במצב חירום. בנוסף, בשנת 2022 הותקנו [תקנות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות \(נגישות אירועי פינוי אוכלוסייה וקליטתה במצב חירום\)](#), התשפ"ב-2022 המסדירות היבטים נוספים בפינויים של אנשים עם מוגבלות.²⁰

קצרה היריעה להתייחס במסמך רקע זה לכל ההיבטים של פינוי ילדים ונוער עם מוגבלות, אך בהקשר להנחיות והחלטות על פינוי אנשים עם מוגבלות ניתן להעלות כמה שאלות:

- האם כל הילדים פונו למקומות שערוכים לקבל אותם, הן מבחינת הנגשה והן מבחינת יכולת לספק להם את השירותים הנדרשים באופן מיידי או תוך זמן קצר?
- האם ילדים עם מוגבלות שפונו ממסגרות השמה חוץ ביתיות למסגרות חלופיות מקבלים את השירותים והמענה הנדרש להם, אותו קיבלו לפני הפינוי, במסגרות הקבועות?

3.1 נתונים

אין כיום מידע מלא על היקף אוכלוסיית הילדים והנוער בקרב המפונים והמתפנים, וכמה מתוכם ילדים ונוער עם מוגבלות בפרט.

מנתונים שנמסרו למרכז המחקר והמידע של הכנסת על ידי רשות החירום הלאומית (רח"ל) עולה, כי עד לתאריך 1 בנובמבר 2023 פונו או התפנו בסה"כ כ-253,000 אנשים מבתיהם; מהם,

בשטח. ככלל, משרדי הממשלה יממשו את אחריותם כפי שנקבע בהחלטת "מלון אורחים" ובכפוף לאמור בהחלטה 950. בתוך: ד"ר מיכל לרר: [תכניות לפינוי אוכלוסייה - חלק ב': מפרוץ מלחמת חרבות ברזל](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 12 באוקטובר 2023.
¹⁹ להרחבה ראו: גדעון זעירא: פינוי אנשים עם וגבלות וצרכים מיוחדים מבתיהם וממוסדות השמה חוץ-ביתיות בעת המלחמה, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 30 באוקטובר 2023.
²⁰ התקנות הותקנו מתוקף חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, התשנ"ח-1998 וחוק ההתגוננות האזרחית, התשי"א-1951.

כ-88,000 אנשים פונו למלונות, כ-70,000 אנשים התפנו עצמאית למסגרות שונות וכ-94,000 פונו או התפנו לקהילה. לא נמסר פילוח נתונים אלה לפי גילאים.²¹

על פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה שהוכנו לבקשת המרכז המחקר והמידע של הכנסת, ביישובים הסמוכים לגבול רצועת עזה בדרום וביישובים בגזרת הצפון בהם נערך פינוי אוכלוסייה על פי החלטות הממשלה, **למדו בשנת הלימודים תשפ"ב (2021/22) כ-3,880 תלמידי חינוך מיוחד. כ-3,950 תלמידים נוספים למדו במסגרת החינוך המיוחד בעיר אשקלון (לגביה נקבעו הסדרים לפינוי עבור חלק מהאוכלוסייה העומדת בקריטריונים מסוימים).**²² יצוין כי מדובר רק על התלמידים ביישובים שפוננו מתוקף החלטות הממשלה. נתונים אלה לא כוללים תלמידים נוספים שהתפנו עם משפחותיהם באופן עצמאי מיישובים שלא נכללים בהחלטות הממשלה.

על פי נתוני אגף קהילה במינהל מוגבלויות של משרד הרווחה, ביישובים שפוננו בדרום ובצפון, מוכרים לשירותי הרווחה כ-700 ילדים ובני נוער עם מוגבלות (290 ו-395, בהתאמה):²³

לוח 2: ילדים ונוער עם מוגבלות המוכרים ומקבלים שירותים במשרד הרווחה שפוננו לפי החלטות הממשלה, נובמבר 2023

מוגבלות	מפונים מיישובי הדרום (עד 7 ק"מ מהגבול)	מפונים מיישובי הצפון (עד 4 ק"מ מהגבול)
סה"כ	290	395
עיוורון	9	12
חרשות	12	14
מוגבלות שכלית - התפתחותית	42	94
אוטיזם	178	141
נכות פיזית	49	134

לנתונים אלה נוסף כי על פי משרד הרווחה, 11 ילדים שגרים בשגרה בדיור לאנשים עם אוטיזם בשדרות פונו למעון ברמלה. משרד הרווחה ציין בתשובתו כי מדיניות המשרד כוללת התייחסות גם למשפחות של אנשים עם מוגבלות מיישובים שלא נכללים בהחלטות הממשלה, אשר אין להם עורף משפחתי יציב ואין מיגון בביתם, שגרים באזורים סמוכים לאזורים שפוננו, כגון שדרות ונתיבות. בנוסף, צוין כי קיימת אפשרות לפינוי ילדים עם מוגבלות עם מלווה אחד או מטפל

²¹ בתוך: ד"ר מיכל לרר: [תכניות לפינוי אוכלוסייה - חלק ב': מפרוץ מלחמת חרבות ברזל](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 12 באוקטובר 2023.

²² נתון זה מתייחס לתלמידים שלמדו במוסדות החינוך המיוחד, בכיתות מיוחדות בחינוך הרגיל ותלמידי חינוך המיוחד ששולבו בכיתות רגילות. מקור הנתונים: חגית שריד, תחום חינוך והשכלה, אגף חינוך וחברה, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 19 בנובמבר 2023.

²³ ענת גרייפנר, מנהלת שירות ילדים ומתבגרים, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, מכתב - מענה לבקשת המידע של הממ"מ, 20 בנובמבר 2023, באמצעות דוא"ל.

למסגרות משרד הרווחה או לנופשון, בהתאם לצרכים. עם זאת, המשרד לא ציין נתונים ביחס לאוכלוסייה זו, ובשלב זה אין בידי המשרד נתונים לגבי ילדים עם מוגבלות שהתפנו עצמאית.²⁴ כאמור, בין הנושאים המרכזיים שעלו בדיונים של השולחן הבין מגזרי, היה נושא היעדר הנתונים על היקף הילדים והנוער עם מוגבלות שפוננו והתפנו ועל הצרכים שלהם. על פי הדיווח בדיון שהתקיים ב-2 בנובמבר, במסגרת הקמת מערכת איתור ומיפוי ממשלתית מקוונת לאנשים שפוננו והתפנו, נערך גם מיפוי ואיתור תלמידים עם מוגבלות. בדיון צוין כי למקימי המערכת הועברה בקשה להוספת השדות שנדרשים לטובת תלמידים עם מוגבלות.²⁵ יצוין כי המערכת מתבססת על מילוי עצמי של פרטי המתפנים ונשאלת השאלה האם אפשר להבטיח שהיא תכלול את כל הנתונים של כלל המפונים ומתפנים? והאם מערכת זאת יכולה להוות תחליף לתהליך איתור וזיהוי אקטיבי של האוכלוסיות המפונות והמתפנות, בהם – אנשים עם מוגבלות, מצד רשויות המדינה?²⁶

4. מסגרות חינוך וטיפול לילדים ונוער עם מוגבלות

ב-7 באוקטובר 2023 הוכרז 'מצב מיוחד בעורף' ומאז פועלת מערכת החינוך בהתאם להנחיות פיקוד העורף לגבי הגבלות פעילות מוסדות החינוך באזורים השונים. להלן יוצג מידע הנוגע למסגרות החינוך המיוחד לילדים מגיל שלוש וכן למעונות יום שיקומיים לפעוטות עם מוגבלות.

4.1 פעילות מערכת החינוך המיוחד

היערכות מערכת החינוך לשעת חירום ופעילות מערכת החינוך בתקופת החירום מוסדרות בחוזר מנכ"ל מקיף מינואר 2019 – נוהלי שעת חירום במערכת החינוך. על פי החוזר, בתקופת מצב מיוחד בעורף יפעלו מוסדות החינוך על פי מדיניות המיגון שתוכרז על ידי פיקוד העורף. למידה פיזית תבוצע רק במקום שיש בו מענה מקלוט לכל התלמידים קביעת אופן הלמידה בפועל תהיה בהתאם למצב החירום בזמן אמת ועל פי החלטת מנהל המוסד החינוכי והנחיות משרד החינוך. בחוזר מוצעות אפשרויות שונות ללמידה גמישה בתקופת חירום. באשר להפעלת **מוסדות החינוך המיוחד** במצבי חירום הודגש כי אף שמוסדות החינוך המיוחד חשופים למצבי חירום כמו כל מוסד חינוכי אחר וכפופים להוראות הכלליות בנושא הפעלת מוסדות החינוך, הם בעלי מאפיינים תפקודיים, ארגוניים, פדגוגיים ואנושיים ייחודיים ושונים מיתר המוסדות. בהתאם לכך נקבעו הוראות מפורטות להיערכות לשעת חירום ולהתנהגות בשעת חירום במסגרות חינוך מיוחד.

²⁴ ענת גרייפנר, מנהלת שירות ילדים ומתבגרים, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, מכתב – מענה לבקשת המידע של הממ"מ, 20 בנובמבר 2023, באמצעות דוא"ל. ראו מידע נוסף באתר המשרד – עלון הסברה בנושא: [אגף קהילה במינהל מוגבלויות מציע שירותים לילדים ולבוגרים עם מוגבלות שפוננו](#), משרד הרווחה, תאריך פרסום: 19 בנובמבר 2023.

²⁵ סיכום עיקרי מפגש שני (2.11.2023) של שולחן בין מגזרי: ילדים ונוער עם מוגבלות במערכת החינוך במהלך מלחמת "חרבות ברזל".
²⁶ בהקשר זה נטען בדיון של השולחן הבין מגזרי כי המיפוי המקוון של המדינה בדרך כלל לא נגיש וכולל הרבה מאוד תהליכים של זיהוי ואבטחה שלא זמינים ופשוטים לכולם; שם.

בתקופת מלחמת 'חרבות ברזל' קובעות הוראות משרד החינוך כי אופן הלמידה בכל מוסד חינוכי יהיה בהתאם למיקום המוסד והנחיות פיקוד העורף באותה הרשות ולפי שיקול דעתו של מנהל המוסד בתיאום ובשיתוף הרשויות ומחוזות משרד החינוך. **הומלץ לתת קדימות לתלמידים צעירים ולאוכלוסיות מיוחדות (חינוך מיוחד, ילדים ונוער בסיכון ועוד).** מדיניות משרד החינוך מאפשרת גמישות ואוטונומיה לבתי הספר ולרשויות המקומיות במסגרות ההנחיות הקיימות כך שמוסדות החינוך יכולים לפעול באופן חלקי.²⁷

בדיון ועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת בנושא [החינוך המיוחד במלחמת "חרבות ברזל" - סקירת משרד החינוך](#) שהתקיים ב-18 באוקטובר 2023, הדגישו חברי הכנסת וגורמים נוספים שהשתתפו בדיון את הצורך החיוני בהפעלת מסגרות לתלמידים הזכאים לשירותי חינוך מיוחדים ואת חשיבותן של מסגרות אלה בעבור התלמידים וההורים. מנגד הועלו הקשיים הייחודיים בהפעלת מסגרות חינוך מיוחד ובהן הצורך בהסעות, החרפת המחסור בכוח אדם למסגרות בתקופת החירום, וקושי בהגעת תלמידים עם מוגבלויות למרחב מוגן בזמן בהתאם להנחיות פיקוד העורף בכל אזור. נציגי משרד החינוך הציגו בדיון את ההנחיות [למודלים ללמידה פיזית בחירום עבור תלמידים עם זכאות לשירותי חינוך מיוחדים](#) שגובשו בשיתוף המרכז לשלטון מקומי ונציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות ופרסמו ערב הדיון ב-18 באוקטובר 2023.

במסמך ההנחיות מפורטים שלושה מודלים אפשריים ללמידה פיזית בעת חירום:

1. למידה פיזית במוסד בו לומד התלמיד בשגרה או במוסד אחר בכפוף להנחיות פיקוד העורף;
2. למידה במרכז חינוכי וטיפולי יישובי זמני שהוקם עבור תלמידים עם זכאות לשירותי חינוך מיוחדים בחירום כאשר לא ניתן לקיים לימודים במוסדות החינוך המיוחד;
3. הגעת צוות חינוך, טיפול וסיוע לבית התלמיד - עבור תלמידים הזכאים לשירותי חינוך מיוחד ולומדים בגן או בכיתה לחינוך רגיל בימים בהם חבריהם לכיתה לומדים למידה מרחוק או תלמידים במסגרות חינוך מיוחד, במצב בו לא ניתן להגיע למוסדות החינוך המיוחד או למרכז חינוכי טיפולי. זאת לפי בקשת ההורים.

על פי ההנחיות מודלים אלו יופעלו בהובלת מחוזות משרד החינוך והפיקוח על החינוך המיוחד ובתיאום עם הרשות המקומית או הבעלות על מסגרות החינוך.

²⁷ להרחבה על ההנחיות בנושא הלימודים בתקופת מלחמת חרבות ברזל ראו במסמך מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מערכת החינוך במלחמת "חרבות ברזל" - תמונת מצב, כתיבה: אתי וייסבלאי, 29 באוקטובר 2023.

ב-13 בנובמבר 2023 אישרה הכנסת בקריאה שנייה ושלישית הוראת שעה הקובעת כי זכאות לשירותי חינוך מיוחדים שניתנה לתלמידים בשלוש השנים האחרונות (תשפ"א עד תשפ"ג) תוארך אוטומטית בשנה נוספת. ההורים זכאים לגשת לדיון חוזר אם הם בוחרים בכך. מטרת התיקון לפי תזכיר החוק לאפשר לגורמים המקצועיים המעורבים בהליכים הכרוכים בדיוני ועדות החינוך המיוחד להתפנות לעשייה הנדרשת בשל מצב החירום.²⁸

פתיחת מסגרות חינוך מיוחד בתקופת המלחמה

מסגרות חינוך מיוחד, בדומה למסגרות לחינוך רגיל, נפתחות לפעילות פיזית בתקופת המלחמה בהתאם להנחיות פיקוד העורף ולמצב המיגון בכל מסגרת. במסגרות חינוך רבות קיימים פערי מיגון המקשים על פתיחתן ללמידה פיזית מלאה גם אם הן ממוקמות באזורים ירוקים כפי שעלה בסיוור ועדת החינוך במוסדות החינוך של רשת "עלה" ב-5 בנובמבר 2023.²⁹

נתונים על פתיחת מסגרות חינוך מיוחד בתקופת המלחמה נמסרו למרכז המחקר והמידע של הכנסת בהמשך לדיוני ועדת החינוך, התרבות והספורט בנושא זה ולבקשת יו"ר הוועדה.

על פי נתונים אלה, נכון לתאריך 15 בנובמבר 2023 נפתחו:

- 89.9% מכלל גני החינוך המיוחד במערכת החינוך (2,877 גנים);

- 92.9% מכלל בתי הספר לחינוך מיוחד (482 בתי ספר);

- 71.7% מכיתות החינוך המיוחד בבתי ספר רגילים (4,828 כיתות בסה"כ).³⁰

בהשוואה לנתונים שנמסרו ב-23 באוקטובר ולפיהם פעלו במועד הדיווח 57% מכלל גני החינוך המיוחד, 70% מבתי הספר לחינוך מיוחד ו-34% מכיתות החינוך המיוחד בבתי ספר רגילים, **שיעור המסגרות הפתוחות עלה במידה ניכרת.** עם זאת **חשוב להדגיש כי המסגרות שנפתחו ללמידה פיזית לא בהכרח נפתחו ללמידה מלאה** וכי עדיין ניתן לראות מן הנתונים כי חלק ניכר מן המסגרות אינן פועלות כלל.

לגבי התלמידים במסגרות אלה לא נמסר מידע על אופן היישום בפועל ברשויות המקומיות השונות של המודלים החלופיים ללמידה פיזית שגובשו על ידי המשרד. זאת הן לגבי תלמידים במסגרות חינוך מיוחד והן לגבי תלמידים המשולבים בחינוך הרגיל שהם רוב התלמידים הזכאים לשירותי חינוך מיוחדים.

נציין כי מבקר המדינה התייחס, במכתבו לראש הממשלה מן ה-13 בנובמבר 2023 בנושא "מלחמת 'חרבות ברזל'" - כשלים ופערים מרכזיים בטיפול בעורף האזרחי, לנושא החינוך

²⁸ חוק חינוך מיוחד (הוראת שעה-חרבות ברזל)(הארכת זכאות), התשפ"ד-2023

²⁹ ועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת, סיוור ברשת "עלה" לילדים ואנשים עם מוגבלויות - בנושא התמודדות מערכת החינוך המיוחד בזמן מלחמת 'חרבות ברזל', 5 בנובמבר 2023.

³⁰ משרד החינוך, האגף לחינוך מיוחד, מענה לפניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת בנושא מיפוי מסגרות חינוך מיוחד הפתוחות ללמידה פיזית, 19 בנובמבר 2023. הודגש כי הדיווח הוא על יום לימודים וייתכנו רוטציות של כיתות ברמה שבועית לאור העדר מיגון וצוות.

המיוחד. לדבריו "תשומת לב מיוחדת נדרשת לילדים הלומדים בחינוך המיוחד אשר לגביהם פערי החזרה למוסדות החינוך משמעותיים ביותר". בין הקשיים שהועלו על ידי מבקר המדינה בהקשר זה: הסעות החינוך המיוחד ותלמידי החינוך המיוחד ביישובים שלא פונו הלומדים במוסדות חינוך בשדרות ובעוטף עזה שנסגרו בעת המלחמה ואינם צפויים להיפתח מחדש לתקופה ממושכת.³¹

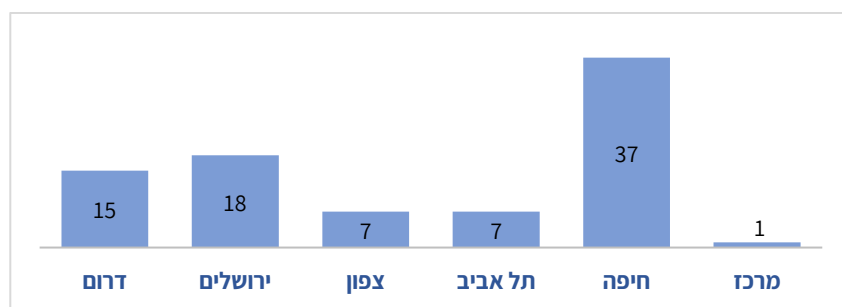
שירותי חינוך מיוחד לתלמידים זכאים שפוננו מבתיהם

כאמור, על פי נתוני רח"ל כ-250,000 מפונים ומתפנים. עם זאת, מספר התלמידים המפונים ובהם תלמידים זכאים לשירותי חינוך מיוחדים לא פורסם על ידי משרד החינוך. על פי נתונים של הלמ"ס, ביישובים הסמוכים לגבול רצועת עזה בדרום וביישובי קו העימות בצפון בהם נערך פינוי אוכלוסייה על פי החלטות הממשלה, למדו בשנת הלימודים תשפ"ב (2021/22) כ-3,880 תלמידי חינוך מיוחד. כ-3,950 תלמידים נוספים למדו במסגרת החינוך המיוחד בעיר אשקלון.³²

בדיון ועדת החינוך ב-18 באוקטובר 2023 דיווחו נציגי האגף לחינוך מיוחד במשרד החינוך כי החלו בפריסת עובדי האגף במרכזי הקליטה למפונים שבהם נקלטו חלק מן המפונים לפי החלטת הממשלה ובמיפוי התלמידים הזכאים לשירותי חינוך מיוחדים השוהים במרכזים אלה.³³

בדיון ועדת החינוך ב-6 בנובמבר 2023 הציג משרד החינוך נתונים על המסגרות הפועלות במרכזי המפונים. לפי נתונים אלה באותו המועד פעלו 85 מסגרות חינוך המיועדות לילדים עם מוגבלות במרכזים אלה, בפזורה גיאוגרפית רחב. עם זאת, בחלק מן המחוזות מספר קטן מאוד של מסגרות חינוך מיוחד למרות ששוהים בהם מפונים רבים. פירוט נתוני משרד החינוך על מסגרות לתלמידי חינוך מיוחד במרכזי הקליטה בתרשים הבא.³⁴

תרשים 1: מסגרות חינוך מיוחד במרכזי קליטה למפונים, 6 בנובמבר 2023

³¹ מבקר המדינה, מכתב לרה"מ, מלחמת 'חרבות ברזל' – כשלים ופערים מרכזיים בטיפול בעורף האזרחי תמונת מצב מתוך סיורי מבקר המדינה ונציגי תלונות הציבור, 13 בנובמבר 2023.

³² נתון זה מתייחס לתלמידים שלמדו במוסדות החינוך המיוחד, בכיתות מיוחדות בחינוך הרגיל ותלמידי חינוך המיוחד ששולבו בכיתות רגילות. מקור הנתונים: חגית שריד, תחום חינוך והשכלה, אגף חינוך וחברה, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 19 בנובמבר 2023.

³³ [החינוך המיוחד במלחמת 'חרבות ברזל' – סקירת משרד החינוך, דיון הוועדה, 18 באוקטובר 2023.](#)

³⁴ עיבוד מתוך מצגת משרד החינוך, ועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת, [שירותי חינוך לילדים המפונים בעקבות מלחמת 'חרבות ברזל' דיון משותף עם הוועדה המיוחדת לפניית הציבור והוועדה המיוחדת לזכויות הילד, 6 בנובמבר 2023.](#)

המשרד לא העביר פירוט על מספר התלמידים הלומדים במסגרות אלה. בנוסף, על פי פרסומי משרד החינוך ניתן לרשום תלמידים מפונים, בהם גם תלמידי חינוך מיוחד, במסגרות חינוך ברשות הקולטת.³⁵ המשרד לא פרסם נתונים על מספר תלמידי החינוך המיוחד שנרשמו ללימודים במסגרות חינוך ברשויות הקולטות. כן לא דווח האם הוקצו למסגרות אלה תוספת משאבים בכדי לאפשר להן קליטה מיטבית של התלמידים הנוספים.

4.2 פעילות מעונות יום שיקומיים לפעוטות עד גיל שלוש עם מוגבלות

מעונות יום שיקומיים מיועדים לפעוטות עם מוגבלות, מגיל חצי שנה ועד גיל שלוש, העומדים בקריטריונים המוגדרים [בחוק מעונות יום שיקומיים, התש"ס-2000](#) והם מופעלים על-ידי משרד הרווחה בשיתוף עם משרד הבריאות. יש כמה סוגים של מעונות: מעונות לילדים עם אוטיזם, מעונות רב-נכותיים, מעונות לילדים עם מוגבלות שמיעה וילידים עם מוגבלות ראייה. נכון למאי 2023 (תשפ"ג), שהו 4,290 פעוטות עד גיל שלוש עם מוגבלות ב-169 מעונות יום שיקומיים. במענה של משרד הרווחה לפנייתנו צוין כי כיום (נובמבר 2023) ישנם 177 מעונות יום שיקומיים לפעוטות. לא צוין במענה מספרם של הילדים שמקבלים מענה במסגרתם.³⁶

השירותים במעונות יום שיקומיים (סל השירותים) ניתנים לכל פעוט בהתאם לתוכנית טיפול אישית, וכוללים: טיפולים התפתחותיים וחינוך, הסעה וליווי, שירותי אחיות (במימון משרד הרווחה והרשות המקומית); טיפולים פרא-רפואיים בהיקף של ארבע שעות שבועיות לפעוט: פיזיותרפיה, ריפוי בעיסוק, קלינאות תקשורת (במימון של קופות החולים); שירותי תזונה וטיפול בריאותי מקדם (טב"מ) לפעוט עם אוטיזם, במימון משרד הבריאות.

על פי מידע שנמסר על ידי נציגי משרד הרווחה בדיון הראשון של השולחן הבין מגזרי האמור, מעונות היום השיקומיים חזרו לפעול בהדרגה: ב-22 באוקטובר דווח כי נפתחו 99 מעונות יום שיקומיים ברחבי הארץ, וב-2 בנובמבר דווח שכ-140 מעונות יום שיקומיים חזרו לעבוד. ב-20 בנובמבר מסר משרד הרווחה ש-173 מתוך 177 מעונות יום שיקומיים חזרו לפעילות. ארבעה מעונות נוספים נסגרו בזמן המלחמה: מעון בקרית שמונה, המיועד ל-34 פעוטות; שני מעונות באשקלון (79 פעוטות) ומעון בשדרות (10 פעוטות).

למרות שכמעט כל מעונות היום השיקומיים נפתחו, לא כולם עומדים בדרישות המיגון של פיקוד העורף וניתן לומר שלא מתקיימת פעילות מלאה לכלל הילדים השוהים בהם: מעונות שנמצאים ברשויות שעל פי הנחיות פיקוד העורף זקוקים למרחב מוגן – פועלים ברוטציה בין הפעוטות בימות השבוע לפי כמות הפעוטות שמכיל המרחב המוגן.³⁷

³⁵ משרד החינוך, [חרבות ברזל – שאלות ותשובות](#), 25 באוקטובר 2023.

³⁶ ענת גרייפנר, מנהלת שירות ילדים ומתבגרים, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, מכתב – מענה לבקשת המידע של הממ"מ, 20 בנובמבר 2023, באמצעות דוא"ל.

³⁷ שם.

במסגרת דיוני השולחן העגול דווח כי עבור משפחות מפונות ניתן מענה של שיבוץ במעונות חדשים וכן מתפתחת האפשרות לתת מענה טיפולי בלבד בהתאם לבקשת המשפחות.³⁸ במענה לממ"מ משרד הרווחה מסר כי 23 פעוטות מבין הפעוטות המפונים שובצו במעון יום שיקומי חלופי ברשות מקומית קולטת. בנוסף נמסר כי המשרד פועל כעת למתן מענה של סייעת שילוב במעונות יום המוקמים במלונות ע"י החברה למתנ"סים. עוד נמסר כי גורמי הרווחה מתחילים להפעיל מרכזים רב-גילאיים במלונות, שיתנו מענה משלים למשרד החינוך בתחום הפנאי וההפוגה עבור ילדים ובני נוער עם מוגבלות.³⁹

נציגי משרד הבריאות מסרו במסגרת דיוני השולחן העגול כי טיפולים במסגרת סל השירותים אליו זכאים הילדים במעון יום שיקומי - ניתנים במעון חלופי אליו שובצו הילדים או במכון/יחידה להתפתחות הילד סמוכה.⁴⁰

סוגיה נוספת שעלתה בהקשר להפעלת מעונות יום שיקומיים היא סוגיית המימון של צירוף פעוטות למעונות חלופיים, והצורך במתן מימון למעון החל מהצטרפות של הילד הראשון.⁴¹ הסוגיה הועלתה בדיון השולחן בין מגזרי, בו גורמי משרד הרווחה מסרו שהסוגיה מצויה בטיפול.⁴² סוגיות נוספות שניתן להעלות במסגרת דיון בנושא זה נוגעות בין היתר לשילוב פעוטות עם מוגבלות במעונות יום רגילים אשר יתכן ונדרשים לו תנאים מותאמים במצב מלחמה; להסעות פעוטות עם מוגבלות אל המסגרות; למחסור בכוח אדם (אשר כפי שנזכר לעיל, קיים גם בשיגרה ועלול להחמיר בשעת חירום); למיגון ולאבטחת המעונות אשר לא ברור אם קיים מיפוי עדכני לגביו; לתמיכה רגשית בצוותים במעונות ובגנים שצריכים לעבוד בתנאי לחץ, ולהתמודד עם פחדים וחרדות של הילדים ולעתים גם של אנשי הצוות עצמם.

³⁸ סיכום עיקרי מפגש ראשון (22/10/23) ומפגש שני (2.11.2023) של שולחן בין מגזרי: ילדים ונוער עם מוגבלות במערכת החינוך במהלך מלחמת "חרבות ברזל".

³⁹ ענת גרייפנר, מנהלת שירות ילדים ומתבגרים, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, מכתב - מענה לבקשת המידע של הממ"מ, 20 בנובמבר 2023, באמצעות דוא"ל.

⁴⁰ סיכום עיקרי מפגש ראשון (22/10/23) ומפגש שני (2.11.2023) של שולחן בין מגזרי: ילדים ונוער עם מוגבלות במערכת החינוך במהלך מלחמת "חרבות ברזל".

⁴¹ שם.

⁴² בהקשר לסוגיית המימון יצוין כי בתחילת חודש נובמבר הודיע שר החינוך יואב קיש כי המדינה תממן באופן מלא את המסגרות החלופיות לפעוטות עד גיל 3, שמשפחותיהם נאלצו להתפנות מבתייהם בשל המלחמה. מדובר במעונות יום לפעוטות שפועלים תחת הפיקוח משרד החינוך ובחלקם יש סבסוד שכר לימוד מטעם המדינה (בדומה לשכר לימוד במעונות יום שיקומיים). במעונות שוהים ילדים מהאוכלוסייה הכללית, ולעתים משולבים בהם ילדים עם מוגבלות, בהתאם לקריטריונים מוגדרים. כמו כן סוכם עם שר האוצר ושר העבודה על מתווה סיוע למעונות היום והמשפחתונים המסובסדים, כדי שההורים שילדיהם מתחנכים במסגרות אלה בכל רחבי הארץ לא יישאו בנטל התשלום עבור הימים בהם לא התקיימה פעילות, נוכח המצב הביטחוני. מקור: הודעות דוברות משרד החינוך: [המדינה תממן באופן מלא מסגרות לפעוטות עד גיל שלוש שפוננו מבתייהם](#), 5.11.2023.